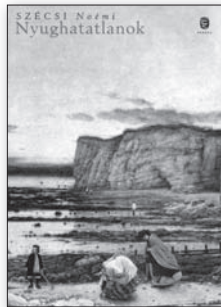


FIGYELŐ

Szépirodalom

SZÉCSI NOÉMI: *Nyughatatlanok*

Azt már most meglehetősen magabiztossággal ki lehet jelenteni, hogy Szécsi Noémi legújabb regénye választóvonal a még mindig nagyon fiatal író munkásságában. Erre mindenekelőtt a korábbi szövegektől való számos eltérés enged következtetni. Rögön szemet szúr a humor és az ironia háttérbe szorítása, újragondolása. Ezt azért fontos külön kiemelni, mert a korábbi regények mindegyike az epés és sokszor verbő humor, az önironikus megszólalás és a társadalomkritikus odaszúrások karakterjegyeivel tűnt ki témájától és a korválasztástól függetlenül. Ezek a jellemzők itt hiányoznak. A mondatok legtöbbször úgy kopognak a szövegben, ahogy a szereplők által kedvtelve üzött szellemidéző szeánsz fő kellékének lábai: határozottan és célratorően, felesleges sallangoktól és stílári öntetszelgéstől mentesen. A végig feszes stílusban tartott szöveg áttetszősége mögött pedig egy hamisítatlanul történelmi, sőt ízigvígig realista regény szereplői tűn-



nek elő, amit nem túlzás egyben nőregénynek is titulálni. Az ironia mindeközben csendesesen meghúzódik a pátosz mögött, illetve ott tűnik leginkább elő, ahol a nemzeti emelkedettség feszültségbe kerül a szereplők kényszerpályáival, a hétköznapi kisszerűséget takargatni próbáló önámításával.

Szécsi Noémi emigránsregényt írt. Pár évvel az 1849-es bukás után járunk, a helyszínek Párizs, majd Belgium, illetve számos megidézett magyar és külhoni település. A regény szereplői a különböző országokba szakadt egykori szabadságharcosok, nemesek és közkatonák, valamint hozzátartozói, akik kényszerből, meggyőződésből vagy valamiféle erkölcsi tartást mímelve osztoznak a számkivetésben. A leginkább kitüntetett nézőpont az Aimee-ként emlegetett skót származású egykori nevelőnőé, aki beházasodván az erdélyi Bárdyak nemesi családjába, gyermekeikkel együtt kénytelen követni szabadságharcos férjét annak nyugat-európai bolyongásai során. A pragmatikus, magyar nőtársaihoz képest meg-

hetősen felvilágosult asszony szemüvegén át mind a szabadságharc, mind az emigránsok körében jellemző alptalan csodavárás (mely időnként a spiritualizmust is segítségül hívja) már-már szájalmasnak és értelmetlennek tűnik. Férjére igaz leginkább, hogy délibábként kergeti a magyar szabadság ügyét országokon át, míg a többiek, élükön a jobb módú Almássyékkel, egyre csökkenő meggyőződéssel élék a számkivetettek életét. Pikáns kalandok, pletykák, spiclik keresése és a múltbéli bűnök felhánytorgatása tölti ki a helyüket nehezen találó emigránsok mindennapjait. A szerep rájuk záródik, kényszeres önigazolássá és manírrá válik; ahogy az egyik szereplő fogalmaz: „Ez a hétköznapi való visszazökkenésnek a megtagadása, mert azok után, ami történt – hogy egy hősi kis nép kis híján dacolt egy nagy birodalommal –, az élet nem folyhat úgy tovább, mint annak előtte...” Nemcsak Aimee felel gúnyral erre („Az uram egy teljes palack chablis után mond ilyeneket”), de a bolygó magyarokon kívül amúgy sem sokan osztoznak a hősi kis nép tragédiájában.

Annak fényében, hogy a szerző korábban milyen (bizonyos szempontból értetlenséget is kiváltó) kalandokba bocsátkozott a különféle zsánerekkel és regiszterekkel, a mostani regény nagyon is hagyománytisztelőnek mondható. Köz-

lebb áll a műfaj klasszikus felfogásához, hiszen elsősorban nem nyelvi-filozófiai kérdések mozgatják, szemben a közelmúlt posztmodern történelmi regényeivel. Ugyanakkor a női mentalitástörténet szempontjából is remek olvasmány. Szécsi egy olyan kor figuráiról ír, amely maga is önnön pátoszával tüntetett, és amelyet történelmi emlékezetünk is elsősorban ekképpen árazott be, jórészt figyelmen kívül hagyva a kínos vagy akár nevetséges mozzanatokat. A *Nyughatatlanok*, amelyet, hogy olvasmányos szöveg, képes megmutatni azt a fásultságot és az önsajnálatnak azt az önmagába záródó, sehova se vivő mentális spirálját, amely a nemzeti felbuzdulás, a kétségkívül tiszteletreméltó küzdelmek után telepedik rá a magyar közgondolkodásra, hogy aztán igencsak károsan befolyásolja a későbbi döntéseket is.

P. SZATHMÁRY ISTVÁN

(Európa Könyvkiadó, Budapest, 2011, 432 oldal, 3500 Ft)

DRAGO JANČAR: *A névtelen fa*

„Egy évszázad ment át rajtunk” – mondja Drago Jančar *A névtelen fa* című regényében Janez Lipnik ljubljanaei levéltáros a feleségének saját és egyben kortársai sorsát ösz-

szegezve. A férfi annak a generációnak a tagja, akik nem a valóságban éltek át a 20. század traumáit, hanem megörökölték őket feldolgozatlanul; ez utóbbi feladat rájuk hárul, s ha nem teszik, a múlt maguk alá temeti őket.

Janez Lipnik apja és tanítónője sorsát kell hogy feldolgozza. Mindkettejük viselkedésének furcsaságait közlő tapasztalja gyerekkorában. Apját nem szereti, idegenkedik tőle. A férfi a lágerből hazatérve alkoholistává válik, éjszánkánként „appel, appel” felkiáltással az udvaron futkos, tönkreteszi a szomszédok veteményeseit, vagy pedig kirángatja a kicsi Janezt az ágyból, hogy harmonikázzon neki és barátainak.

Lipnik látja, tapasztalja, de nem érti tanítónője viselkedését sem, bár őt nagyon szereti, sőt a regény végére kirajzolódik, hogy a magának való, zárkózott férfi egész életében csak ehhez a szomorú alakhoz kötődött, csak benne bízott (még felesége iránt sem volt elég bizalma), ám hozzá sem tudott igazán közel kerülni, éppen a nő által átélte megrázó kódtatások miatt. A kislányban mély nyomokat hagytak az emlékek arról, hogy a tanítónő sokszor hiányzott az iskolából, hogy a felnőttek gyogyyszeres kezelésről susmogtak,

s hogy a nő egyszer a város szemelátára kezdte a haját vágni lakása erkélyén állva. A kis Janez nem értett semmit, s bár nagyon szeretett volna ugyan, de nem tudott segíteni, ezt az érzést pedig még a középkorú Lipnik is magában hordozza.

Mindez két kézirat segítségével jut felszínre, melyekkel a férfi a munkája során találkozik. Az egyik Ausztráliából érkezik, egy meg nem nevezett férfi feljegyzései szerelmi életéről, szexuális kalandjairól, a másik pedig egy elmegyógy-intézeti ápolónő világháború alatti naplója. Lipnik mindkét esetben felfedezni véli a szereplők között Zalát, az ő tanítónőjét, és úgy tűnik, e kéziratok által sikerül felgöngyöltetnie a teljes történetet, melynek egy szeletével gyermekkorában szembeesült.

Fontos azonban hangsúlyozni: úgy tűnik. Mivel az olvasó gyakorlatilag az egész történetet Lipnik megbízhatatlan tudatán átszűrve ismeri meg, bizonytalanává válik a fokozatosan felépülő konstrukció. A szöveg egy álomszerű és kusza

képzletfolyam, ahol nincs különbség múlt és jelen között, az egész egyidejűleg van jelen Lipnik fejében. Egyik pillanatban még egy bevásárlóközpontban várja a feleségét, a másikban egy bokor mögül



figyeli, hogyan nyírják kopaszra a tanítónőt a partizánok, mert egy királyi tiszt kedvese, konkrétan azé a férfié, akivel Lipnik az egyik kézirat szerzőjét azonosítja. Habár utánajár adatoknak, s idővel nevet is tud kapcsolni a férfihez, ráadásul Zala életéről is további információkat tud a nyilvántartásokból előkotorni, az olvasó mégsem lehet teljesen biztos abban, hogy helyesen jár el Lipnik, amikor rögtön azonosítja a kéziratokban felbukkanó nőalakokat saját tanítónőjével.

Múlt és jelen egymásba folyása miatt ugyanilyen elbizonytalanító, mi történt közte és Marijana, a feleség között. Vannak jelenetek, amelyek némiképp bosszantó módon lógnak a semmiben, ugyanakkor az egész elbeszélés jellegét tekintve még az is megkérdőjelezhető, valóban mesélt-e a Beno nevű munkatárs egy közös vitorlázásról Marijanával, abból az időből, amikor a nő még nem volt Lipnik felesége, mely történet aztán a házastársak közti megoldhatatlan probléma alapforrása lesz.

A mesebeli vagy akár mágikus realitásnak is nevezhető motívumok, mint például a címben szereplő névtelen fa megmászása, vagy Lipnik alagút-, vagyis afféle alvilág-/pokoljárása egyfajta feloldást jelentenek az olvasó számára ebből a bizonytalanságból, de nem kínálnak valós megoldást a főszereplő számára, így a kettő közötti feszült-

ség marad meg az olvasó legmeghatározóbb élményeként, valamint az ebből fakadó hiányérzet és katarzisz nélkülség.

PETHŐ ANITA

(Fordította Gállos Orsolya,
L'Harmattan Kiadó, Budapest,
2011, 280 oldal, 2700 Ft)

TÓTH KRISZTINA: *Pixel*

Kíváncsiak vagyunk. Szeretünk mások magánéletében vágkálni. Nem biztos, hogy az igazságot akarjuk megtudni, mert talán nincs is ilyen, hiába vágunk rá. Általában önigazolást keresünk, valami különlegeset, meghatót, megbotránkoztatót. Ha egy rejtélyre nem sikerül fényt deríteni, fantáziánk segítségével fiktív valóságokat teremtünk. A lényeg a szubjektív vágy kielégítése. Meg a létrecept-keresés.

A *Pixel* tökéletes továbbgondolási alap. Szerkezete emlékeztet a *Vonalkódra*, csak most nem motívumok kötik össze a prózákat. A metafora-tesztészek köré szerveződő művekben megjelenő nőkben és férfiakban önmagunkra, rokonainkra, barátainkra, szappanoperahőseinkre, komplikált viszonyainkra ismerhetünk. A narrátor befejezetlen történeteket mond el, lezáratlan epizódokat tár elénk